

جبرائیل علیہ السلام

دانشکده : هنر و معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری (فنی)

به کارگیری سازه نمایان در طرح توسعه بناهای کهن

نمونه موردی: فرهنگسرای ملل (خانه امیر کبیر)

معصومه حیدری مقدم

استاد راهنما :

دکتر مجتبی انصاری

استاد مشاور :

دکتر محمد جواد مهدوی نژاد

تیر ۱۳۹۰

تائیدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم معصومه حیدری مقدم تحت عنوان به کارگیری سازه نمایان در طرح توسعه بناهای کهن (نمونه موردی: فرهنگسرای ملل (خانه امیرکبیر) را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیات داوران
	دانشیار	دکتر مجتبی انصاری	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر محمد جواد مهدوی نژاد	۲- استاد مشاور
	دانشیار	دکتر محمد رضا بمانیان	۳- نماینده تحصیلات تکمیلی
	دانشیار	دکتر فرهاد تهرانی	۴- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر محمد رضا بمانیان	۵- استاد ناظر

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکرهای علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب.....~~دانشجوی رشته.....~~.....~~دانشکده.....~~.....~~متعهد می شوم~~ کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضاء:
تاریخ: ۹۰/۱۰/۱۹

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته **معماری** است که در سال **۱۳۹۰** در دانشکده **هنر و معماری** دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی

سرکار **مجنم/جناب آقای دکتر محمود پایانی**، مشاوره سرکار **مجنم/جناب آقای دکتر محمدحسین نژاد** و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **...** از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

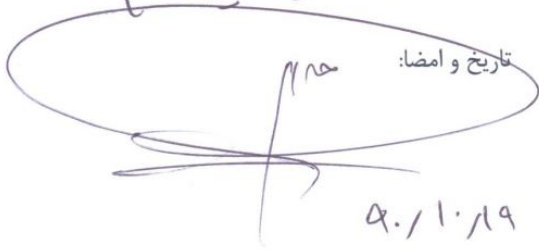
ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **محمدحسین نژاد** دانشجوی رشته **معماری** مقطع **کارشناسی ارشد** تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: **محمدحسین نژاد**

تاریخ و امضا:

۹۰/۱۰/۱۹

لحظه های سنگینی است

این روزها شاید خاتمه ای باشد بر مقطعی از زندگی

اما دوست دارم همواره در طلب حقیقت

رهرویی باشم خستگی ناپذیر و

آنهایی که در این راه راهبرم بوده اند و چراغ راهم

همواره قدرانشان خواهم بود...

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم

همسر عزیز و دختر نازنینم هلیا

تقدیر و تشکر

سپاس پروردگار بی همتا که مرا یاری فرمود تا با صبر و بردباری بر مشکلات فائق شوم و حال که در پرتو این الطاف توانستم این دوره تحصیلی را طی کنم بر خود واجب می دانم که از تمامی عزیزانی که مرا در طی این مرحله یاری رسانیده تشکر و قدردانی کنم.

در ابتدا از پدر و مادرم که در تمامی مراحل پشتیبان من بوده تشکر می کنم و امیدوارم که بتوانم روزی زحماتشان را جبران نمایم. هم چنین از همسر فداکارم که در طی این مدت موجبات امیدواری مرا فراهم نموده و در پایان از دختر عزیزم که همواره مشوق راهم بوده، تشکر و قدردانی می کنم.

از استاد راهنمای بزرگوار جناب آقای دکتر مجتبی انصاری که درس صبر و استقامت را به من آموخته و مشوق من در طی این دوره بوده و موجبات پیشرفت این پروژه را فراهم آورده کمال تشکر و قدردانی را دارم. از استاد مشاور گرامی جناب آقای دکتر محمد جواد مهدوی نژاد که از هیچ کمکی فروگذار نکردند و همواره اینجانب را از تجربیاتشان بهره مند ساختند، سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر تهرانی که زحمت داوری این پایان نامه را متقبل شدند، کمال تشکر را دارم.

در پایان از تمام مسئولین محترم کتابخانه و تمامی دوستانم که در پیشرفت این پایان نامه سهیم بوده تشکر و قدردانی می نمایم.

چکیده

بنای تاریخی ردپای فرهنگ و اندیشه معماران و مردمان در طول زمان است. بنای تاریخی حاصل نوع تفکر و زندگی گذشتگان می باشد و بنای امروزی بر اساس نوع تفکر و زندگی معاصر شکل می گیرد. در پی رشد شتابان شهرها و دگرگونی هایی که در شکل و شیوه زندگی آدمیان شاهد آنیم، بناها و بسیاری از خانه های تاریخی شهرهایمان به مکان فرسودگی ها مبدل شده اند و نیازهای متنوع زندگی انسان معاصر که با سرعتی شگفت انگیز، شهرها و بناهای کهن را در می نوردد و در صورت عدم رسیدگی، چیزی از ارزشهایی که طی قرون متمادی در آن به دست آمده اند را باقی نخواهد گذارد. در روزگاران ما، که سرعت حرکت جوامع و پیشرفت تکنولوژی افزایش یافته قدرت ما در تلفیق و ترکیبی مناسب بین سنت و مدرنیته کاهش یافته است. تجربه نیم قرن اخیر در کشور می نمایاند که ما ناگزیر از مداخله و طراحی و توسعه این فضاهای کهن هستیم. مداخله و طراحی که با هدف معاصر سازی و تأمین جدید ترین امکانات زیستن، با تکیه بر احترام به اصول شکل دهنده به فضاهای گذشته صورت می گیرد و نه تنها خدشه ای به روح تاریخی فضاهای ارزشمند گذشتگان وارد نخواهد کرد، بلکه می تواند ارزش های زندگی معاصر را به ارزش های کهن مان در بناها و مکانهای تاریخی بیافزاید. باززنده سازی و توسعه مداخله ای آگاهانه است که با هدف برقراری ارتباطی پویا میان کالبد دیروز و زندگی امروز بناهای کهن صورت می گیرد. ارزش یک معماری در هر دوره به این است که بتواند پاسخگوی واقعی نیازهای زمان خود باشد. برای احترام و ارزش گذاری و حفظ هویت آن بناهای کهن می بایست ساختمان جدید مطابق معیارهایی که به مفاهیم و کیفیت معماری بنای قدیمی توجه دارد، ساخته شود. معیارهایی تا در عین اینکه به معماری زمینه و تاریخی خود بی اهمیت نبوده، بتواند یادمانهای دوره ما برای آیندگان را به نمایش گذارد. پایان نامه حاضر درصدد تجزیه و تحلیل عوامل تأثیر گذار بر روابط میان بنای کهن و بخش توسعه یافته می باشد. به عنوان یکی از عامل های مهم مبین معماری معاصر، بهره گیری از سازه نمایان را به عنوان عاملی موثر که نمایانگر معماری تکنولوژیک دوران معاصر است را، در طرح توسعه بناهای کهن مطرح می نماید. نمونه موردی، توسعه حفاظت محور عمارت تاریخی پارک قیطره است، که در حال حاضر به عنوان فرهنگسرا تغییر کاربری داده است.

کلمات کلیدی: بناهای تاریخی، توسعه، معماری معاصر، سازه نمایان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	..... مقدمه و کلیات تحقیق
۸	..... فصل اول - بررسی منشورها و قطعنامه های حفاظتی ایران و جهان
۹	..... مقدمه
۹	..... ۱-۱- منشورهای جهانی و سازمانهای حفاظتی پیشرو
۹	..... ۱-۱-۱- منشورهای خارجی
۱۰	..... ۱-۱-۱-۱- منشور آتن
۱۲	..... ۱-۱-۱-۲- معاهده لاهه
۱۲	..... ۱-۱-۱-۳- کنگره گوینو
۱۳	..... ۱-۱-۱-۴- کنگره ونیز
۱۵	..... ۱-۱-۱-۵- اجلاس پاریس
۱۶	..... ۱-۱-۱-۶- کنگره رم
۱۶	..... ۱-۱-۱-۷- معاهده پاریس
۱۷	..... ۱-۱-۱-۸- بیانیه بوداپست
۱۷	..... ۱-۱-۱-۹- معاهده حفظ میراث و فرهنگ جهانی
۱۸	..... ۱-۱-۱-۱۰- شورای اروپا
۱۹	..... ۱-۱-۱-۱۱- کنگره ی بولونیا
۱۹	..... ۱-۱-۱-۱۲- بیانیه روتنبرگ
۲۰	..... ۱-۱-۱-۱۳- قطعنامه آمستردام
۲۳	..... ۱-۱-۱-۱۴- منشور فلورانس (باغ های تاریخی)
۲۶	..... ۱-۱-۲- نهادهای قانونی و سازمانهای حفاظتی پیشرو
۲۶	..... الف- یونسکو
۲۷	..... ب- کمیته حفاظت از بناها و سایتهای تاریخی
۳۰	..... ج- موسسه خدماتی پارک ملی آمریکا
۳۲	..... ۱-۲-۱- منشورها و نهادهای حفاظتی داخلی (ایران)
۳۲	..... ۱-۲-۱- اداره عتیقات
۳۲	..... ۲-۲-۱- انجمن آثار ملی
۳۳	..... ۳-۲-۱- وزارت فرهنگ و هنر
۳۴	..... ۴-۲-۱- سازمان ملی حفاظت آثار باستانی
۳۴	..... ۵-۲-۱- قطعنامه سمینار مرمت بناها و شهرهای تاریخی تهران
۳۵	..... ۶-۲-۱- سازمان میراث فرهنگی ایران
۳۶	..... ۷-۲-۱- طرح پردیسان

۳۷	.....۸-۲-۱- صندوق احیاء و بهره برداری از بناهای تاریخی
۳۹	..... نتیجه گیری
۴۰	..... فصل دوم: مبانی و اصول توسعه
۴۱	..... مقدمه
۴۱	..... ۱-۲- حفاظت
۴۱	..... ۱-۱-۲- تعاریف
۴۱	..... ۱-۱-۱-۲- مرمت و حفاظت
۴۲	..... ۲-۱-۱-۲- معاصر سازی
۴۳	..... ۳-۱-۱-۲- به سازی
۴۴	..... ۴-۱-۱-۲- نوسازی
۴۵	..... ۵-۱-۱-۲- احیاء
۴۶	..... ۶-۱-۱-۲- بازسازی
۴۷	..... ۱-۶-۱-۱-۲- الگویابی مجدد
۴۸	..... ۲-۶-۱-۱-۲- یکپارچه سازی و وحدت مجدد
۴۸	..... ۳-۶-۱-۱-۲- بیان متفاوت و موقعیت دوباره یافتن
۴۹	..... ۴-۶-۱-۱-۲- تجدید نسل و از نو سر بر آوردن
۴۹	..... ۲-۱-۲- اصول و مبانی حفاظت
۴۹	..... ۱-۲-۱-۲- معماری و ارزشهای زمانی
۵۱	..... ۲-۲-۱-۲- اصالت و اثر هنری
۵۲	..... ۳-۲-۱-۲- معماری و ارزشهای مکانی
۵۵	..... ۲-۲- توسعه
۵۶	..... ۱-۲-۲- شیوه های اجرا در طرح توسعه
۵۶	..... ۱-۱-۲-۲- از لحاظ میزان خلاقیت
۵۸	..... ۲-۱-۲-۲- از لحاظ هماهنگی کالبدی
۵۹	..... ۳-۱-۲-۲- از لحاظ سبکی
۶۲	..... ۲-۲-۲- اصول طراحی در توسعه بناهای کهن
۶۲	..... ۱-۲-۲-۲- حفاظت از ویژگی های بصری بنای قدیمی
۶۴	..... ۱-۱-۲-۲-۲- خط افق ساختمانها
۶۵	..... ۲-۱-۲-۲-۲- فاصله بین ساختمان ها
۶۶	..... ۳-۱-۲-۲-۲- فرم و شکل کلی بنا (کالبد بنا)
۶۷	..... ۴-۱-۲-۲-۲- مقیاس و ارتفاع بنا
۶۸	..... ۵-۱-۲-۲-۲- تناسبات
۶۹	..... ۶-۱-۲-۲-۲- صداقت

۷۰	..... ۲-۲-۱-۷-سادگی
۷۱	..... ۲-۲-۱-۸-خطوط موکد و شاخص بنا
۷۲	..... ۲-۲-۱-۹-ریتم
۷۳	..... ۲-۲-۱-۱۰-جنس مصالح پرداخت
۷۳	..... ۲-۲-۱-۱۱-تناسب پنجره ها و سایر عناصر
۷۴	..... ۲-۲-۲-حفاظت از شخصیت کلی بنای تاریخی (محتوا و مفاهیم بنا)
۷۵	..... ۲-۲-۱-ویژگی های کالبدی معماری سنتی
۷۸	..... ۲-۲-۲-تکرار معماری گذشته
۸۰	..... ۲-۲-۳-رابطه هویت با فرهنگ و محیط
۸۴	..... ۲-۲-۴-مراتب هویت معماری و شهر
۹۲	..... ۲-۲-۳-توجه به ساختار زمینه ای با زبان معماری معاصر
۹۲	..... ۲-۲-۱-سازه و معماری
۹۳	..... ۲-۲-۲-سازه با بیان بصری
۹۴	..... ۲-۲-۳-سازه، نشانه شناسی و معنا
۹۶	..... ۲-۲-۴-سازه و زیبایی شناسی
۹۷	..... ۲-۲-۵-توسعه و سازه نمایان
۹۹	..... نتیجه گیری
۱۰۱	..... فصل ۳ : بررسی نمونه های موردی
۱۰۲	..... مقدمه
۱۰۲	..... ۳-۱-نمونه های خارجی
۱۰۲	..... ۳-۱-۱-ویکتوریا هال
۱۰۲	..... تاریخچه
۱۰۴	..... مشخصات بنا
۱۰۴	..... تجزیه و تحلیل بنا
۱۰۶	..... ۳-۱-۲-مدرسه جنیر در گلسگوی
۱۰۶	..... تاریخچه
۱۰۶	..... مشخصات بنا
۱۰۷	..... تجزیه و تحلیل بنا
۱۰۹	..... ۳-۱-۳-موزه هنر دانشگاه میشیگان
۱۰۹	..... تاریخچه
۱۱۰	..... مشخصات بنا
۱۱۲	..... تجزیه و تحلیل بنا
۱۱۳	..... ۳-۱-۴-طرح توسعه موزه نلسون آتکینس

۱۱۳	.....	تاریخچه
۱۱۳	.....	مشخصات بنا
۱۱۳	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۱۵	.....	۳-۱-۵- طرح توسعه موزه تیت لندن
۱۱۵	.....	تاریخچه
۱۱۶	.....	مشخصات بنا
۱۱۶	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۱۷	.....	۳-۱-۶- طرح توسعه موزه تاریخ آلمان
۱۱۷	.....	تاریخچه
۱۱۷	.....	مشخصات بنا
۱۱۹	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۲۳	.....	۳-۱-۷- طرح توسعه موزه گاردینر
۱۲۳	.....	تاریخچه
۱۲۳	.....	مشخصات بنا
۱۲۴	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۲۶	.....	۳-۲- نمونه های داخلی
۱۲۶	.....	۳-۲-۱- توسعه حرم حضرت معصومه(س)
۱۲۶	.....	تاریخچه
۱۲۷	.....	مشخصات بنا
۱۲۸	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۲۹	.....	۳-۲-۲- بازسازی و گسترش خانه علاء (انجمن خوشنویسان)
۱۲۹	.....	تاریخچه
۱۲۹	.....	مشخصات بنا
۱۳۰	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۳۱	.....	۳-۲-۳- مهمانسرای عباسی در اصفهان
۱۳۱	.....	تاریخچه
۱۳۲	.....	مشخصات بنا
۱۳۳	.....	تجزیه و تحلیل بنا
۱۳۵	.....	نتیجه گیری
۱۳۸	.....	فصل ۴ : بررسی سایت و بستر طراحی
۱۳۹	.....	مقدمه
۱۳۹	.....	۴-۱- مطالعات
۱۳۹	.....	۴-۱-۱- مطالعات اسنادی

۱۳۹	..... ۴-۱-۱-۱- مطالعات تاریخی	
۱۴۲	..... ۴-۱-۱-۲- اقلیم و مشخصات جغرافیایی بستر طراحی	
۱۴۲	..... ۴-۱-۱-۲- موقعیت جغرافیایی تهران	
۱۴۲	..... ۴-۱-۱-۲- موقعیت جغرافیایی شهرستان شمیران	
۱۴۳	..... ۴-۱-۱-۲-۳- جغرافیای منطقه قیطریه	
۱۴۳	..... ۴-۱-۱-۲-۴- اقلیم و وضعیت آب و هوایی منطقه	
۱۴۵	..... ۴-۱-۱-۲-۵- معماری شمیرانات	
۱۴۶	..... ۴-۱-۲- مطالعات میدانی	
۱۴۶	..... ۴-۱-۲-۱- بررسی کالبدی و محتوایی بنا	
۱۴۸	..... ۴-۱-۲-۲- مشکلات و نیازهای فرهنگسرا	
۱۵۰	..... ۴-۲- طراحی	
۱۵۱	..... ۴-۱-۲- ضوابط و معیارهای طراحی فرهنگسرا	
۱۵۴	..... ۴-۲-۲- برنامه فیزیکی بخش توسعه یافته	
۱۵۴	..... ۴-۲-۳- تحلیل سایت	
۱۵۸	..... ۴-۲-۴- اهداف پروژه	
۱۵۹	..... ۴-۲-۵- رهنمودهای طراحی	
۱۶۱	..... ۴-۲-۶- اصول پیشنهادی	
۱۶۲	..... ۴-۲-۷- راهکارها	
۱۶۳	..... ۴-۲-۸- آلترناتیوهای ممکن	
۱۶۳	..... ۴-۱-۸-۲- آلترناتیو A	
۱۶۳	..... ۴-۲-۸-۲- آلترناتیو B	
۱۶۳	..... ۴-۲-۳- آلترناتیو مطلوب	
۱۶۵	..... نتیجه گیری	
۱۶۷	..... طراحی	
۱۷۱	..... فهرست منابع	
۱۸۰	..... چکیده انگلیسی	

فهرست تصاویر

صفحه

تصویر ۱-۲: رویکرد تقلیدی و بناهای حاشیه رودخانه ریچموند	۶۰
تصویر ۲-۲: رویکرد ماهرانه و طرح توسعه کتابخانه کاترال هر فورد	۶۱
تصویر ۳-۲: رویکرد مدرن و توسعه قلعه باستانی کیرفیلی	۶۱
تصویر ۴-۲: رویکرد جسورانه و توسعه موزه ویکتوریا آلبرت	۶۲
تصویر ۵-۲: حفظ بخشی از نمای قدیمی بنا در توسعه جدید	۶۴
تصویر ۶-۲: توجه به خط آسمان در منطقه نوتینگهام	۶۵
تصویر ۷-۲: توسعه غیر متعارف ساختمان نیوبری شیکاگو	۶۶
تصویر ۸-۲: مقایسه کالبدهای هماهنگ و متفاوت با زمینه	۶۷
تصویر ۹-۲: عدم توجه به تناسب و مقیاس در توسعه بنا	۶۹
تصویر ۱۰-۲: صداقت در معماری با نمایش عناصر سازه ای	۷۰
تصویر ۱۱-۲: ساختمان قدیمی اشیاء متبرک اثر فیلیپو برونلسکی	۷۱
تصویر ۱۲-۲: توجه به خطوط شاخص افقی	۷۱
تصویر ۱۳-۲: توجه و عدم توجه به ریتم بناهای حاشیه خیابان	۷۲
تصویر ۱۴-۲: رستوران گلخانه ای در کنار بنای قدیمی	۷۳
تصویر ۱۵-۲: رعایت تناسب عناصر و توجه به بنای زمینه	۷۴
تصویر ۱۶-۲: سازه با بیان عملکرد استاتیکی	۹۳
تصویر ۱۷-۲: سازه با ویژگی زیبایی شناسی	۹۴
تصویر ۱۸-۲: سازه با بیان سمبولیک	۹۶
تصویر ۱-۳: توجه به ارتفاع بنای قدیمی	۱۰۶
تصویر ۲-۳: هماهنگی رنگی میان بنا و زمینه	۱۰۶
تصویر ۳-۳: ارتفاع یکسان با بناهای زمینه	۱۰۹
تصویر ۴-۳: به کار گیری لوورهای شیشه ای جهت هماهنگی شکلی	۱۰۹
تصویر ۵-۳: تشابه رنگی مصالح در بنای جدید با زمینه	۱۱۲
تصویر ۶-۳: کانسپت طراحی (موزه هنر میشیگان)	۱۱۲
تصویر ۷-۳: نحوه قرارگیری بخش T شکل نسبت به بنای قدیمی (موزه هنر میشیگان)	۱۱۲
تصویر ۸-۳: استفاده از سازه نمایان در نماهای فرعی (موزه هنر میشیگان)	۱۱۲
تصویر ۹-۳: نمایش شفافیت در کنار صلبیت بنای قدیمی (موزه نلسون آتکینس)	۱۱۴
تصویر ۱۰-۳: طرح توسعه موزه تیت لندن	۱۱۶
تصویر ۱۱-۳: حلزون شیشه ای در تقابل با زبان معماری برلین (موزه تاریخ آلمان)	۱۱۹
تصویر ۱۲-۳: اتصال پلکان مثلثی شکل شیشه ای به بنای سنگی زمینه (موزه تاریخ آلمان)	۱۲۰
تصویر ۱۳-۳: هم نشینی و هم زیستی معماری سنتی و مدرن (موزه گاردینر)	۱۲۶

- تصویر ۳-۱۴: انعکاس معماری معاصر با ارائه احجام مکعبی شکل و خالص ۱۲۶
- تصویر ۳-۱۵: کاربرد انتزاعی نقش مایه های سنتی در بخش الحاقی ۱۲۹
- تصویر ۳-۱۶: استفاده از بتن تزئینی با عملکرد سازه ای (توسعه حرم حضرت معصومه(س)) ۱۲۹
- تصویر ۳-۱۷: جداره جنوبی خانه علاء ۱۳۱
- تصویر ۳-۱۸: استفاده از اشکال نامنظم در محوطه سازی حیاط جدید ۱۳۳
- تصویر ۳-۱۹: بهره گیری از احجام خالص در معماری جدید (کاروانسرای شاه عباسی) ۱۳۴
- تصویر ۴-۱: نمای حیاط مرکزی قبل از نوسازی ۱۴۱
- تصویر ۴-۲: ایوان ستوندار جبهه جنوبی عمارت قبل و بعد از مرمت و احیاء ۱۴۱
- تصویر ۴-۳: نقشه جغرافیایی شهرستان شمیران و منطقه قیطره ۱۴۲
- تصویر ۴-۴: نحوه قرارگیری زون های عملکردی فرهنگسرا و ورودی های بنا ۱۴۷
- تصویر ۴-۵: استفاده از طرح نقاشی عمارت در نمای سالن نمایش (بخش جدید) ۱۴۹
- تصویر ۴-۶: تخریب هویت مکان و شخصیت اصلی بنا ۱۴۹
- تصویر ۴-۷: قرارگیری ستونهای ایوان قدیمی در بخش های داخلی سالن نمایش ۱۴۹
- تصویر ۴-۸: حیاط گلابگیری و محل فروش محصولات صنایع دستی ۱۵۰
- تصویر ۴-۹: سایت پلان مجموعه ۱۵۷
- تصویر ۴-۱۰: جهت های توسعه آتی در سایت پیرامون عمارت ۱۵۸
- تصویر ۴-۱۱: عبور مسیر شمالی پارک از میان بنا ۱۶۲
- تصویر ۴-۱۲: آلترناتیو A ۱۶۳
- تصویر ۴-۱۳: آلترناتیو B ۱۶۴

صفحه	فهرست نمودارها
۴۳	نمودار ۱-۲: فرآیند به سازی
۴۴	نمودار ۲-۲: فرآیند نوسازی
۴۷	نمودار ۳-۲: فرآیند بازسازی
۵۵	نمودار ۴-۲: ارتباط میان حفاظت و توسعه
۵۷	نمودار ۵-۲: رابطه خلاقیت و روش های توسعه
۷۶	نمودار ۶-۲: ارتباط انسان، فرهنگ و محیط و نسبت آنها با هویت
۸۱	نمودار ۷-۲: نظام های تأثیر گذار بر هویت مکان
۸۵	نمودار ۸-۲: ارتباط سازه با مقولات غیر مادی
۱۳۶	نمودار ۱-۳: ارزیابی میزان موفقیت عوامل بصری در هماهنگی با زمینه
۱۶۰	نمودار ۱-۴: ارتباط بخش جدید با بنای قدیمی و محیط

صفحه	فهرست جداول
۲۵	جدول ۱-۱: کلیت منشورهای حفاظتی
۱۳۷	جدول ۱-۳: بررسی کمی متغیرهای هماهنگی بنا با زمینه

مقدمه و کلیات تحقیق

الف- بیان مسأله

یکی از مباحث اصلی و گه گاه جنجال برانگیز در فضای معماری و شهرسازی امروز کشورمان، موضوع حفظ فضاهای شهری و معماری گذشته و تاریخی و دیدگاههای متفاوت درباره چگونگی حفظ و توسعه این فضاها و ساختمانهای ارزشمند قدیمی می باشد، که گاه اختلاف نظرها و دیدگاههای متفاوت در مورد نگرش به این مقوله در برخی موارد از حیثه مباحث معماری و شهرسازی فراتر رفته و در حیثه مسائل اجتماعی و سیاسی داخل می شود. از حیث طراحی، توسعه کالبدی یک بنای قدیمی و با ارزش به چهار شیوه زیر امکان پذیر می باشد:

۱- هماهنگ با سایر قسمت های قدیمی بنای مورد توسعه: در این نوع از دخالت معمار تلاش می کند تا بنای ساخته شده مطابق با خصوصیت های کالبدی قدیمی بنا باشد و در اجزا و سیمای کلی طرح از آنها شبیه سازی نماید.

۲- متقابل (بی تفاوت) با بنای مورد توسعه: در این نوع از دخالت معمار تلاش می کند تا بنای مورد نظر طراحی مورد نظر خویش را خلق و اجرا می نماید و نمی توان رابطه مشخصی میان طرح توسعه جدید و زمینه تصور نمود.

۳- متضاد (متفاوت) نسبت به بنای مورد توسعه: در این شیوه معمار از معماری معاصر زمان خویش برای طرح توسعه استفاده می نماید. طرحی که به سبب پویایی و تحول در معماری هر زمان با آنچه از قبل وجود داشته تفاوت خواهد داشت. طرح توسعه این بناها اگر چه از لحاظ ظاهری با بنای اولیه متفاوت است ولی بر اساس یک طرح کلی وظایف خاص دیگری را بر عهده می گیرد.

۴- متعامل (تعامل) میان بنا و طرح توسعه آن: در این روش نوعی مکالمه میان قست جدید و قسمت قدیمی بنا مشاهده می شود و به کمک آن می توان نوعی بنای یکپارچه به وجود آورد، بنایی که به صورت منسجم با زمینه طراحی رابطه برقرار می کند.

در طرح توسعه یک بنای تاریخی، باید میان آفرینندگی و بازآفرینی تعادل ایجاد نمود. آیا در طراحی

بخش توسعه یافته، کار ما باید یک بازآفرینی از بنای قدیمی مورد نظر باشد، یا طراحی به گونه ای باشد که به اصالت و ریشه آن احترام گذاشته و معنی و هویت را از آن بنا نگیریم.

آیا بروز رسانی آن باید یک رونوشت از سبک تاریخی باشد، یا مربوط به زمان حاضر و منعکس کننده تغییراتی باشد که آن بنا در طول سالیان مختلف به خود دیده است. راهبردهای مختلفی برای این موضوع وجود دارد از جمله استفاده از سازه نمایان، مصالح، هندسه و ... در این رساله هدف استفاده از سازه نمایان در جهت مقاوم سازی و بروز رسانی یک بنای قدیمی در عین توجه به اصالت و مفهوم درونی آن می باشد.

در معماری مانند سایر هنرها می توان تاثیر برخی از پدیده ها و جلوه های عمیق فرهنگ ملی و دینی را به شکل الگو و صورتهایی پایدار مشاهده کرد. برخی از این طرحها و الگوها در معماری ایرانی مثل چهارصفه و چهارباغ که از عوامل و پدیده های اصلی فرهنگ و تمدن یک قوم یا ملت هستند بسیار طولانی و پایدار هستند. البته پایداری آنها به معنای فقدان پویایی آنها نیست. (سلطان زاده، ۱۳۸۷، ص ۱۱۵)

در کنار عوامل ذکر شده در بالا نمی توان نقش ابداع و خلاقیت هنرمند را در شکل دادن به هر گونه اثر هنری و از جمله آثار معماری نادیده گرفت. ابداع و خلاقیت هنرمند از یک سو به تاریخ و فرهنگ طراحی در یک جامعه و از سوی دیگر به توانایی های فردی و ابداع مشخص هنرمند بستگی دارد. این عامل به نحوی به آگاهی های هنری و غنای فرهنگ طراحی و تبادلات فرهنگی و هنری یک جامعه با جامعه های دیگر ارتباط دارد. به عبارت دیگر ابداع و خلاقیت هنرمند در خلاء صورت نمی پذیرد، بلکه در بستری اجتماعی - تاریخی تحقق می پذیرد که بر محتوا و شکل اثر هنری تاثیر می گذارد.

فرهنگها مظاهر گوناگونی دارند. به رغم تفاوت های ظاهری، مظاهر هر فرهنگ دارای شباهتهایی انکارناپذیرند. این شباهتها ناشی از ارتزاق هر یک از مظاهر فرهنگی از اصول و مبانی مشترک در فرهنگ است. پس در سایر مظاهر این فرهنگ نیز معانی عمیقی نهفته است و معماری در این فرهنگ حاوی معانی باطنی است. به خصوص اینکه در ایران خرده فرهنگهای بسیاری وجود دارد و مردم از موارث تاریخی متکثر و متنوعی برخوردارند. اما این تنوع و تفاوت های آن دارای محتوای درونی مشترکی است که

همه آنها را تحت یک مجموعه کلی ساماندهی می‌کند.

در پشت هر فرم یک مفهوم و محتوای درونی نهفته است. از این دیدگاه انسان به مثابه ذی حیاتی دیده می‌شود که برای بیان محتوای درونی خویش به اشکال و کالبدهایی بیرونی روی می‌آورد و از آنها برای به تصویر کشیدن آنچه که در باطن دارد، مدد می‌جوید. این مفاهیم دچار تحول‌های زودگذر نمی‌گردند اما هر تمدن انسانی در هر زمان و مکان جهت اصلاح و تکامل دیدگاه‌هایش، خط مشی تازه‌ای همسو با اهداف و چشم‌اندازهای بنیادین جامعه از خویش ارائه می‌دهد.

مهم‌ترین مسأله‌ای که در کاربرد فن‌آوری جدید در طرح توسعه بناهای تاریخی وجود دارد آن است که چه فن‌آوری‌هایی و چگونه استفاده نماییم تا در عین توجه به مفاهیم و الگوهای معماری بنای تاریخی و احترام به شخصیت و هویت آن، بتوان خود را با پیشرفته‌ها و تکنولوژی روز معماری دنیا همگام نمود.

ب- ضرورت مسأله

مطالعه، شناخت و معرفی تاریخ و آداب و رسوم جوامع گذشته ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. جامعه امروز ایران نیاز مبرمی به قالب‌های مناسب توسعه دارد که بتواند جامعیت اندیشه و عمل را تضمین کند. چنین حاشیه‌امنیتی جز با مراجعه به گذشته و بازخوانی آن چه پشت سر نهاده ایم، ممکن نیست، لذا میراث فرهنگی در این روند به عنوان مرجعی راهبردی جایگاه ویژه‌ای دارد. حفظ میراث فرهنگی و سرمایه‌گذاری در این زمینه باعث ارتقای سطح توجه جامعه به هویت ملی و فرهنگی به دور از هرگونه شعارزدگی، روزمرگی و حاکمیت سلیقه می‌شود. در این راستا سیاست راهبردی و کلان می‌تواند در توسعه علمی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه تاثیرگذار باشد.

کشور ما به لحاظ فرهنگ معماری و شهرسازی و غنای آثار ارزشمند گذشتگان بدون شک یکی از شاخص‌ترین کشورهای جهان محسوب می‌گردد. از سال ۱۳۰۰ شمسی بر اثر تغییرات زیربنایی در ساختار اجتماعی و اقتصادی و به دنبال آن نیازهای جدید به وجود آمده در اثر حرکت جامعه به سمت صنعتی شدن، کالبد جامعه سنتی دچار مشکلات بسیاری گردیده که در اثر تغییرات به وجود آمده در ساختار اقتصادی و اجتماعی جامعه، این کالبد کارائی گذشته خود را از دست داد و با توجه به رشد شتابان ورود